

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: De geachte afgevaardigde: Over de vertegenwoordigende rol van het parlementslid

Thijn, E. van

Citation

Thijn, E. van. (1968). Boekbespreking van: De geachte afgevaardigde: Over de vertegenwoordigende rol van het parlementslid. *Acta Politica*, 4: 1968/1969(1), 117-118. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451093>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451093>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

orde stelt. De indeling van Eckstein in 'interest groups' en 'attitude groups' wordt door Nuyens niet overtuigend bestreden (blz. 27-28).

De schrijver is niet consequent als hij het door Lasswell en Kaplan gemaakte onderscheid tussen 'private armies' en 'pressure groups' verwerpt (blz. 34). 'Private armies' stellen zich wel degelijk in de plaats van de politieke gezagsorganen en vallen daarom buiten de door Nuyens zelf gehanteerde definitie van het begrip pressiegroep.

Het is niet altijd juist dat 'De pressiegroep', 'tracht te steunen op een zo breed mogelijke publieke opinie' (blz. 99). Er zijn een aantal groepen die proberen de discussie juist buiten de publiciteit te houden; bijvoorbeeld 'the old lobby' en pressiegroepen als de 'groep Rijkens'. Het is evenmin altijd waar dat 'slechts de machtigste groepen, met een hoge sociale rang' de media radio, televisie en film kunnen inschakelen (blz. 110). Provo was een voorbeeld van het tegendeel.

De conclusie 'hoe sterker de pressiegroep zich weet in te werken in officiële organen en zich een officieel of wettelijk karakter weet te verwerven, des te doeltreffender zal haar politieke actie zijn' (blz. 156), ziet over het hoofd dat deze inkapseling kan meebrengen dat de vrijheid van handelen van de groep ernstig wordt beperkt. Het kan bovendien gemakkelijk leiden tot een verwijdering tussen de leiding en de leden van de groep die zich verraden gaan voelen. Daardoor kan de groep sterk aan doeltreffendheid inboeten. Eveneens veel te algemeen is de bewering dat een pressiegroep die voornamelijk materiële eisen stelt meer kans op succes heeft in een periode van hoogconjunctuur dan in een periode van economische depressie (blz. 165). Juist in periodes van depressie slaagden landbouw en industrie er dikwijls in tal van steunmaatregelen door te drijven.

De studies over de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen en over het Economisch Komitee voor de Kempen, geven een beeld van structuur en werking van deze groepen. Vooral de Bond is een curieus verschijnsel. Met 275.000 leden behoort deze tot de grootste organisaties in België. De besturen worden voor 3/4 gekozen door middel van een gezinsstemrecht, terwijl de kiesbaarheid eveneens aan de omvang van het gezin is verbonden. Dit geldt niet voor het vierde deel van de bestuursleden dat gecoöpteerd wordt. De Bond beweegt zich op verschillende terreinen. Het grootste succes werd reeds in 1928 behaald. Leden van grote gezinnen genieten sindsdien in België een reductie van 50% op de spoorwegtarieven. Tot 1958 had de Bond het monopolie van de verstreking van de hierbij benodigde reductiekaarten, nu zijn deze ook bij de stations verkrijgbaar. Nuyens laat zien hoe de Bond dit soort dienstverlening gebruikte bij de ledenwerving en hoe de Bond tracht zich aan veranderende normen en omstandigheden aan te passen.

De studie over het Economisch Komitee voor de Kempen illustreert eveneens merkwaardige verschijnselen die zich bij het optreden van een pressiegroep kunnen voordoen. Zo zag men het Komitee als representatief 'welvaartsorgaan', hoewel de bestuurders werden aangewezen door twee nauwelijks meer functionerende organisaties, die hun werkzaamheden aan het Komitee hadden overgedragen. Het Komitee trachtte het overheidsbeleid te beïnvloeden, maar was financieel zo goed als geheel van overheidssubsidies afhankelijk.

In het laatste deel van het boek formuleert Nuyens een groot aantal werkhypothesen ten aanzien van het 'sociale systeem der pressiegroepen (in België)'. Deze hypothesen zijn dikwijls interessant. De poging van Nuyens om de hypothesen ten aanzien van het 'sociale systeem der pressiegroepen (in België)' echter een geforceerde indruk. Zowel de Bond van Grote en van Jonge Gezinnen als het Economisch Komitee voor de Kempen, zijn veeleer interessant wegens hun buitenissigheden, dan als prototypen van veel voorkomende struc-

turen. Nuyens geeft zelf duidelijk aan dat zij niet vanwege hun representativiteit gekozen zijn. Daardoor komt hij bij zijn poging toch op grond van beide 'cases' meer algemene hypothesen te formuleren tot redeneringen als de volgende: Zowel de Bond als het Economisch Komitee treden overwegend als offensieve groepen op; dit leidt dan tot de hypothese 'dat er naast offensieve groepen eveneens defensieve pressiegroepen voorkomen' (blz. 397). De hypothese klinkt zeer aannemelijk, maar het ontgaat mij hoe het uitsluitend bestuderen van twee offensieve groepen er toe kan leiden.

Nuyens meent: 'Slechts nadat een vrij behoorlijk of representatief aantal pressiegroepen in analyse zijn gebracht, zal men tot min of meer definitieve besluiten over het pressiegroep-verschijnsel als dusdanig in België kunnen komen en aldus kunnen overgaan naar een theorievorming die vooralsnog onmogelijk is.' (blz. 395).

Interesseert men zich met Nuyens vooral voor de betekenis van pressiegroepen bij de werking van het politieke systeem, dan is het de vraag of het accumuleren van een 'behoorlijk of representatief aantal' — hoe moet men dit trouwens bepalen? — 'case studies' van afzonderlijke pressiegroepen wel de beste — of zelfs een mogelijke — weg tot theorievorming is. Is het dan niet doelmatiger van het politieke systeem uit te gaan en trachten uit te vinden waar en hoe pressiegroepen de werking van dit systeem beïnvloeden? Het zou bijvoorbeeld kunnen blijken dat het Algemeen Belgisch Vakverbond, het Verbond der Belgische Nijverheid of de studentenorganisaties in Leuven in het geheel niet representatief zijn voor de Belgische pressiegroepen maar toch op bepaalde terreinen of op bepaalde momenten een doorslaggevende invloed op het beleid uitoefenen.

Naar aanleiding van de twee bestudeerde voorbeelden concludeert Nuyens dat pressiegroepen 'niet dysfunctioneel' zijn voor het 'demokratisch proces'. Zij vormen veeleer 'een onvermijdelijke term van een effectief democratisch systeem' (blz. 422). De belangrijkste functies die zij vervullen noemt hij *integratie* van de doelstellingen van individuen in bruikbare reeksen van alternatieven voor politieke actie en *oorspronkelijkheid*, dat wil zeggen een correctie op de vervaging van oorspronkelijke belangen en opinies die door de integratieve activiteiten van partijen zou optreden. Men kan zich afvragen of deze omschrijving van functies erg gelukkig is. Niettemin is het duidelijk dat in democratische systemen van enige omvang pressiegroepen niet alleen onuitroeibaar, maar ook onmisbaar zijn. Nuyens' boek geeft ons een goede algemene inleiding, interessante voorbeelden en veel aanleiding om na te denken en te onderzoeken.

G. H. SCHOLTEN

HOOGERWERF, A., *De geachte afgevaardigde*. Over de vertegenwoordigende rol van het parlementslid. Meppel (Boom), 1968 — 30 p. f 3,50.

Men wordt de laatste tijd nogal eens geconfronteerd met pasklare totaaloplossingen voor de vernieuwing van ons democratisch systeem. Deze blauwdrukken, hoe verschillend ook van karakter en kwaliteit, zijn doorgaans gebaseerd op nogal eenduidige veronderstellingen omtrent relaties als kiezers vs. gekozene, regering vs. parlement, overheid vs. burgerij enz. Het is een verademing om nu eens kennis te nemen van een wat diepgaande analyse van een deelaspect van de vernieuwingsproblematiek. Een analyse, waarin in kort bestek al zoveel nuanceringen worden aangebracht, dat veel van de 'discussie-in-hoofdlijnen' over de functionering van onze democratie op losse schroeven komt te staan.

In *De Geachte Afgevaardigde* beperkt Hoogerwerf zich tot een behandeling van

één van de vele politieke rollen van het parlementslid, namelijk de vertegenwoordigende rol. Ondanks deze beperking onderscheidt Hoogerwerf niet minder dan 12 verschillende rolopvattingen (ietwat zwaar aangeduid als modellen). Allereerst presenteert hij een tweetal *besluitvormingsmodellen* uit de oude doos: het lastgevingsmodel (Rousseau) en het machtigingsmodel (Burke). Terecht constateert Hoogerwerf, dat deze rolopvattingen te eenzijdig gericht zijn op de besluitvorming. De relatie volksvertegenwoordiger/vertegenwoordigden omvat behalve besluitvorming ook raadpleging vooraf en verantwoording achteraf. Hij onderscheidt vervolgens een zevental, elkaar gedeeltelijk overlappende, *communicatiemodellen*: het steun- vs. het eisenmodel (Wahlke, maar vooral Easton), het eenheids- vs. het verscheidenheidsmodel en, als varianten op het laatste: het partijmodel en het belangengroepenmodel. Als variant op het eenheidsmodel noemt hij nog de makelaarsrol, een rolopvatting die zich richt op het in evenwicht brengen van verschillende belangen. Tenslotte noemt Hoogerwerf nog een drietal *beleidsmodellen*, in het bijzonder gericht op de gedragingen van het parlementslid ten opzichte van het overheidsbeleid, nl. het carrièremakersmodel, het oppositiemodel en het gouvernementele model.

Hoezeer elke rolopvatting op zich weer inviteert tot verdere verfijningen, blijkt bijv. uit Hoogerwerfs beschouwingen over het partijmodel.

Het partijmodel kent evenveel varianten als er categorieën van partijen zijn (men denke bijv. aan de representatie-, de integratie- en de communicatie-partijen). Het partijmodel kan voorts zowel met een lastgevings- als een machtigingsmodel samengaan. Maar ook als een parlementslid zich als lasthebber van zijn partij beschouwt, kan hij bij het woord partij nog aan heel verschillende dingen denken, aldus Hoogerwerf: het program, de leiding, de leden, de kiezers, bepaalde stromingen in de partij of bepaalde belangengroepen die met de partij verbonden zijn. Een materie die bij 'ontploffingen' nog wel eens ter sprake komt. Aan het slot van zijn speurtocht slaat Hoogerwerf zijn politicologische botaniseertrommel dicht met de verzuchting, dat hij nu nog niet veel verder is gekomen dan een nuancering van het begrip vertegenwoordiging. Hij kan dan ook niet nalaten om in de slotpagina's nog enkele grote lijnen te trekken. Maar juist na de verfijnde determinatie van varianten en subvarianten moet iedere poging om de veelheid van begrippen terug te voeren op enkele grondpatronen wel aanvechtbaar lijken.

Hoogerwerf onderscheidt er drie: het *autocratisch* model (een kruising van machtigingsmodel en het model van de neerwaartse communicatie), het *democratisch* model (lastgevingsmodel maal model opwaartse communicatie) en een gemengd model, dat Hoogerwerfs voorkeur blijkt te hebben. Afgezien van het feit, dat het gehanteerde begrippenpaar nogal zwart-wit is uitgevallen, kan een dergelijke twee-dimensionale hergroepering niet bevredigen, omdat diverse andere, in het voorgaande ontwikkelde dimensies (zoals het regerings- vs. oppositiemodel) nu buiten beschouwing blijven. Hoogerwerfs constructies zijn daardoor in de praktijk niet gemakkelijk te hanteren. Zo veronderstelt hij bijv. dat het democratisch model van de vertegenwoordigende rol van het parlementslid vaker zal voorkomen bij niet overbelaste dan bij wel overbelaste parlementsliden. Maar juist bij oppositionele kamerleden zou de 'opwaartse communicatie' wel eens een voorname bron van overbelasting kunnen zijn.

Resumerend kan men zeggen, dat Hoogerwerf de vertegenwoordigende rol van het parlementslid op uitstekende wijze heeft ontleed. Bij zijn — als voorzichtige toegift bedoelde — poging tot reconstructie is hij echter met enkele onderdeeljes blijven zitten. Voor denkers en/of discussianten over vernieuwing van onze democratie heeft Hoogerwerf echter belangwekkend en onontbeerlijk basismateriaal aangedragen.

E. VAN THIJN

SUMMARIES

BIJLMERMEER: A CASE STUDY IN DECISION-MAKING

by J. de Lange and L. M. A. Masset

The boundaries of municipalities in the Netherlands can only be altered by act of parliament. The article describes the decision-making process which resulted in the Bijlmermeerpolder being provisionally added to the municipality of Amsterdam. Up till then, this polder had constituted part of a municipality near Amsterdam and was planned as a new residential area for about a 100,000 people.

The problem was, should this project be realized as the responsibility of the Amsterdam city-government or as that of the authorities of a new municipality to be founded in the Bijlmermeerpolder.

The city-government held the opinion that only the first solution could render satisfactory results and therefore campaigned for annexation. It was argued that only Amsterdam was technically and administratively equipped for this task. The Minister of the Interior took the second view; he considered it in favour of local democracy to found a new and relatively small municipality.

The local authorities and pressure groups in Amsterdam and some directly interested municipalities tried to influence parliament and the parliamentary parties during the years of discussion on the repeatedly modified bill.

The authors regard the administrative arrangement of an expending metropolitan area as a political problem, since the entire area is the scene of the economic, social and cultural life of the residents, whereas they are politically relevant in only part of it, namely the municipality they happen to live in. This problem was hardly touched upon in the discussion on the Bijlmermeerpolder. The dimension in the largest parliamentary group has contributed to the focusing of attention on technical and managerial matters.

The decision which was finally reached may be considered as a specimen of incremental or marginal decision-making.

THE CONCEPT OF 'UNAMBIGUITY' IN DUTCH POLITICS AN ATTEMPTED OPERATIONALISATION

by A. A. J. Jacobs and W. Jacobs-Wessel

Two out of several possible interpretations of 'unambiguity' in Dutch multi-party politics have been chosen for operationalisation.

The nine most important political parties were ranked accordingly.

The first operational definition is in terms of the 'recognizability' of the party standpoints, the second considers the political 'colour' of the parties.

One hundred and twelve respondents had to recognise the standpoints of the parties on the most important issues of the 1967 general election campaign. Two hundred and nineteen people ranked the parties from left to right.

According to the first operationalisation a party is the more 'unambiguous' the better its standpoints are recognised; according to the second a party is the more 'unambiguous' the better the respondents agree on its location on the left-right dimension.